

Öfversigt
öfver
penitentiära förhållandena
i
Sverige.

Af P. J. Sjöholm.

(Vid nedskrifvandet af ifrågavarande öfversigt hafva vi hufvudsakligen rådfrågat följande arbeten: Om Frihetsstraffen af Johan Hagströmer, Upsala 1875, La suède ses progrès sociaux et pénitentiaires par G. Fr. Almquist, Stockholm 1879, Sveriges officiella statistik och Svensk författnings samling.)

1. Från äldre tider till år 1809.

Någon gemensam för hela riket gällande lag eller strafflag förefans ej i äldre tider. Hvarje landskap hade sin egen s. k. landskapslag, och enligt dessa lagar var straffet nästan uteslutande den enskilde målsegandens sak samt bestod oftast i böter; kunde böterna ej gäldas, måste förbrytaren blifva målsegandens träl eller aftjena dem med arbete i hans tjenst.

Var brottet af synnerligen grof beskaffenhet, gáfvo lagarne honom magt öfver den brottsliges lif och lem. Något frihetsstraff känna dessa lagar liksom stadslagarne ej till i annan form än den, att Konungens länsman egde förvara å Konungens gård våldsverkaren, tills dom fallit, vare sig denna ådömde böter eller urbota bestraffning¹⁾

Först längre fram i tiden fastställer den världsliga straffrätten fängelsestraff för den, som ej kunde gälda ådömda böter. Så ock enligt de äldre gårdsrätterna skulle förbrytaren „ligga i tornet och kistan och ätavatten och bröd,“ hvartill senare kommer „fängelse,“ „häkte“ och „arrest“.

Inom kyrkolagstiftningen deremot förekommer ganska tidigt fängelsestraff för kyrkans tjenare, som på ett eller annat sätt gjort sig straffskyldige.

Sålunda inkom så småningom i den allmänna strafflagstiftningen *frihetsstraff* under form af *fängelsestraff*. Men vid slutet af 16de århundradet möter oss en ny straffform, *allmänt arbete i jern*, än såsom omedelbart ålagd bestraffning, än för oförmåga att erlägga böter, och *1653 års straffordning* stadgar uttryckligen sådant straff för tjuftar, som ej förmådde böta, och andra grofva förbrytare. Denna straffart utfördes dels vid „Konungens slott och gårdar,“ der brottslingarne sysselsattes med byggnadsarbete, dels uti bergverken. Under det 17de århundradet förekomma tillika *deportations-* och *galerstraffen*. Så sändes förbrytare till Lifland, Ingermanland och Nya Sverige, och *Kongl. brefvet af den 26 Mars 1670* befaller Magistraten i Stockholm att låta bygga och underhålla några farkoster, hvar på „skalkar“ kunde fastsmidas för att lemna bogserhjelp

¹⁾ Dessa lagar blefvo under loppet af 14de århundradet samlade och sammanförda till tvenne lagsamlingar, *landslagen* och *stadslagen*, och underkastades 1442 en revision samt förblefvo med några modifikationer gällande ända tills år 1734. Man kan derföre med fullt skäl påstå, att den svenska lagstiftningen har varit mindre påverkad af den romerska rätten, än något annat lands i Europa.

åt fartyg på väg från och till staden. Dessa arter af straff förekomma dock ej länge. Vid slutet af nämde århundrade började deremot användas ett straff, som ända in i senare tider tillämpats, nemligen *arbete å fästning*.

Detta var helt visst en följd af vidsträcktare tillämpning af arbete i jern vid Konungens slott och gårdar. Till arbete å fästning dömdes sådana brottslingar, som njöto förskoning från dödsstraffet, och detta straff, som var af svårare beskaffenhet („Marstrands arbete“), utträngde alltmer och mer arbetet i jern. Genom *Kongl. plakatet den 14 Mars 1699* stadgades fängelse och arbete å Marstrand för tjuftar och bedräglige „falliter“. Sedermera användes ock härtill fästningarne vid Stockholm, Göteborg, Kalmar och Karlskrona.

Dessa senare nämnda straff och straffbestämmelser afsågo endast män. För bestraffning af *qvinno och barn* inrättades *tukthus*. Redan *1624 den 24 April* förständig ar en förordning „Tuktomästaren“ FIRBRANDT att i tukthuset i Stockholm upptaga 100 fattiga barn och 50 „skallkar“ för att der hållas till sådant arbete, som en „skokio ock boff“ kan blifva tvungen med. Barn- och tukthus förenades på samma ställe, dock under olika förvaltning. Troligen var dock detta tukthus det enda i riket ända tills frihetstiden, då flera upprättades. Senare kommo sådana till stånd vid Göteborg, Långholmen och Norrköping, i hvilka inrymdes *qvinno, tiggare, landsstrykare* och annat „löst parti.“

I *1734 års straffordning* upptogos straffen sådana, de under tidernes lopp utvecklade sig. Den innehåller följande straffarter:

a) *Dödsstraff*, hvilket utfördes genom halshuggning eller hängning. Understundom, såsom vid mycket grofva brott, afhöggs före exekutionen högra handen, och efter densamma steglades kroppen samt utställdes offentligen till varnagel; *qvinno* blefvo å „båle brända“.

Detta straff tillämpades icke allenast för mord, uppror, våld eller hotfulla yttranden om konungen och hans familj,

utan äfven vid andra brott, såsom hädelse mot Gud, troll-
dom, tvegifte, barnmord, tidelag, 4de resan stöld (under-
stundom vid 3dje), stöld ur kyrka, stöld vid brand, skepps-
brott etc.

b) *Kroppsstraff*, hvilka utgjordes af:

1) *40 par spö* för män och 30 slag af ris för qvinnor
(hvarje par spö bestod af 3 slag med tvenne spö eller
käppar);

2) *vatten och brödstraff* från 4—28 dagar utan afbrot,
dels såsom omedelbar bestraffning, dels såsom förvandling
af straff, och ådömdes för oförmåga att erlægga böter, för
1sta och 2dra resan stöld;

c) *arbete å fästning* dels på viss tid dels på lifstid,
och var nästan alltid förenadt med de öfriga kroppsstraffen.

d) *Vanhedrande straff*:

1) *ärans förlust*, hvarmed följde förlust af medborger-
liga rättigheter, och tillämpades såsom straff för bedrägeri
men äfven såsom ytterligare tillkommande straff för andra
brott;

2) *kyrkoplikt*. Sedan den sakkälde utstätt ådömda kroppss-
straffet, placerades han före gudstjensten på ett särskildt
ställe i kyrkan för att vara till skam inför församlingen,
och, efter slutad gudstjenst, måste han offentligen göra afbön
för sitt brott;

3) *skampålen*. Den dömda utställdes på någon offentlig
plats, bunden vid en påle medelst ett jern om halsen, öfver
hans hufvud var uppsatt en talla, hvarå brottet angafs, och
sedan domen upplästs, underkastades han spöstraffet; van-
ligen stod brottslingen vid skampålen några timmar, men
understundom upprepades detta 2 à 3 dagar å rad.

e) *Böter*, hvilka i brist på tillgångar förvandlades till
fängelse vid vatten och bröd eller enkelt fängelse, som verk-
ställdes i länshäktena.

f) *Landsförvisning* tillämpades vid förnekande af den rena
evangeliska läran och för utspridande af upproriska skrifter.

Ofvannämde straffordning mildrades genom senare ut-

komna Kongl. förordningar och förnämligast genom den af år 1779, som dels borttog dödsstraffet för åtskilliga brott, såsom för 3dje och 4de resan stöld, och istället påbjöd arbete å fästning eller tukthus jemte kroppsstraff. Samma förordning talar och om *fängelse å fästning* eller *tukthus utan arbete* såsom en svårare form af fängelsestraff.

Straffanstalterna, länshäkten, tukthus och fästningar, voro i Sverige liksom i andra länder i det bedröfligaste skick liksom ock det sedliga tillståndet derinom. I länshäktena fördes barn och ynglingar tillsammans med fulländade brottslingar; dertill kommer, att i de flesta råde total sysslolöshet. Vål föreskrefs genom Kongl. påbud, att sysselsättning skulle beredas fångarne, men föga eller intet blef detta efterlevadt. Äfven inom tukthusen tillbringade de flesta fångarne sin tid i fullständig sysslolöshet. Här liksom i länshäktena gemensamhet natt och dag mellan de gröfsta brottslingar och dem, som för fattigdom och nöd förlorat sin frihet.

Med fästningsfängelserna var det ej bättre stäldt. I trånga, fuktiga och osnygga fängelsehvalf sammanpackades massor af fångar, der, äfven om arbete fans att tillgå, utrymmet och förhållandena i öfrigt gjorde det hardt när omöjligt att åtminstone under de mörkare årstiderna förrätta sådant. Vål utkommo Kongl. förordningar, som påbjödo, att de, som för mindre brott voro fängslade, ej fingo sammanföras med gröfre förbrytare, men de utfördes aldrig. Tillika gåfvos några föreskrifter om fångarnes bespisning, beklädnad, och vård, men fängelserna, sådana som de voro, lade oöfverstigligen hinder i vägen för hvarje reform till något bättre, och några större pekuniära nppoffringar för åstadkommande af mera ändamålsenliga straffanstalter ville man ej vidkännas. Den nyare tiden började dock vakna till medvetande om sina pligter i detta hänseende, och äfven inom Sverige börjar skönjas morgonrodnaden af en ny dag, som skulle sprida värma och ljus, lif och välsignelse öfver de fångnes mörka verld.

II. Från år 1809 till 1840.

Med början af innevarande århundrade börjar, som nämndt, en ny anda såväl vid brottmålslagstiftningen som vid fångarnes vård och behandling göra sig gällande.

År 1809 tillsattes en lagkommitte, och i instruktionen för densamma förordnades med hänseende till brottmåls- lagstiftningen, att synnerlig uppmärksamhet borde fästas ej mindre vid brottens karaktärer, nyanser och verkan på samhället än på bestraffningen, så att den senare måtte blifva lämpad efter de förras beskaffenhet, efter den allmänna säkerhetens fordringar, och efter hvad upplysningen, menskligheten och den brottsliges förbättring, jemförd med folkets lynne, seder och tänkesätt samt statens tillgångar kunde medgifva. Härmed var alltså en reform af fångarnes vård och behandling satt såsom högsta uppgiften för nämde kommittes arbeten. Det första resultatet af dennas verksamhet var *Betänkandet af den 31 Mars 1815*. Härei påpekades hufvudsakligen, att kropps- och bötesstraffen borde mindre användas samt utbytas mot frihetsstraff. Med anledning häraf beslöto ock ständerna vid nämde års riksdag, att vid utarbetandet af förslagen till ny strafflag kommittén skulle lämpa dessa efter *arbets- och korrektionshusssystemet*. Men detta var dock i själfva verket ej något annat än det gamla tukthussystemet. Riksdagens beslut om inrättande af arbets- och korrektionshus kom aldrig till utförande, liksom ej heller kommittén framkom med något förslag till brottmålslag. Men då såväl brottslingarnes som lösdrifvarnes antal i betänklig grad med hvarje år tillväxte, måste något för saken åtgöras. Och sedan Kongl. Maj:t genom *skrifvelse den 3 Februari 1825* förordnat särskild *styrelse öfver rikets fångelser och arbetsinrättningar*, beslöts på förslag af denna, sedan ständerne beviljat nödiga medel, att den gamla tukthusbyggnaden å Långholmen skulle ombyggas och utvidgas till en stor korrektionsinrättning för män, och att å Norrmalm i Stockholm en dylik inrättning för kvinnor

skulle anordnas. Härigenom kunde den förderliga sammanblandningen af män och kvinnor inom fängelseinrättningarne upphöra. Vid samma tid inrättades i Malmö i förening med fästningsfängelset derstädes ett arbetsfängelse för män. Härefter funnos alltså utom de gamla fästnings- och häradsfängelserna fem korrektionsinrättningar, nemligen å Långholmen och Malmö för män, samt å Norrmalm, i Norrköping och Göteborg för kvinnor. I dessa trenne senare funnos dock fortfarande både straffångar och försvarslöse blandade om hvarandra, liksom i Malmö båda slagen af fångar höllos till gemensamt arbete. År 1832 utkom lagkommittens *förslag till allmän criminallag*, hvilket hufvudsakligast anslöt sig till auburnska systemet. Enligt detsamma skulle frihetsstraffen vara af tvenne slag: *straffarbete* och *fängelse*, det förra dels på lifstid, dels på viss tid från sex månader till och med tolf år, och för hvarje sådan fånge borde särskildt sofrum anordnas, och tillika föreskrefs i det reviderade förslaget af 1839, att allt samtal fångarne emellan var förbjudet. Åt unga fångar borde särskild vård lemnas. Styrelsen, som hade inseedet öfver inrättningen, skulle angående fånge, som visat förbättrad sinnesart och i öfrigt ådagalagt godt uppförande, för lifstidsfånge efter femton år och för annan fånge efter utstånden $\frac{3}{4}$ af strafftiden ingå till konungen med anmälan derom. *Fängelse* skulle antingen vara *enkelt fängelse*, *ensligt fängelse*, eller *fängelse vid vatten och bröd*. Fängelsefångar fingo ej sättas tillsammans med straffångar. Enkelt fängelse kunde ådömas från 12 till 180 dagar, ensligt fängelse från 6—90, och fängelse vid vatten och bröd från 3—45 dagar, i de begge senare slagen af fängelse stadgades afbrott i föreskrifven ordning, under hvilka fången borde lemnas lämplig sysselsättning. Detta kommitterades förslag kom dock aldrig till stadfästelse eller utförande, ty ett nytt system hade alltmer och mer börjat vinna förtroende.

För än vi öfvergå till den senare tidens reformer inom det penitentiära området, vilja vi till belysning anföra föl-

jande sifferuppgifter från tiden 1835—1839 angående häktade personer.

	män	qvinnor	barn vårdade af sina mödrar	Summa
1835	10,500	1,931	368	12,799
1836	11,129	2,080	286	13,495
1837	12,774	2,434	342	15,550
1838	15,842	3,165	477	19,484
1839	14,462	3,360	535	18,357

Af dessa voro 65—70 pCt häktade för brott eller brist på böter, 23—34 pCt. för lösdrifveri och vagabondage, 3—4 pCt. för skuld, 2—3 pCt. barn.

Af dessa suto i fängsligt förvar vid slutet af år

1837	4,974
1838	5,209
1839	5,188

och detta antal jemfördt med rikets folkmängd, omkring 3,138,000, utgjorde vid slutet af år

1837, en individ på 608,
1838 - — - 581 och
1839 - — - 583.

Under de tvenne sistnämde åren dömdes

a) *till döden* 60 personer, af hvilka 17 blefvo afrättade, och 43 genom Kongl. nåd fingo straffet förvandladt till kroppsstraff eller lifstidsstraffarbete,

b) *till straffarbete på lifstid*, respektive 80 och 100

c) - — - *viss tid*, — 471 - 400

Minst 75 pCt. af de till straffarbete på lifstid dömda voro personer, som gjort sig sakre till upprepadt tjufnadsbrott, hvilka brott nu förtiden kunna aftjenas med understundom några månaders straffarbete,

III. Från år 1840 till 1865.

Som ofvan nämndt är, hade redan ett nytt system börjat vinna anhängare hos de för saken intresserade inom riket. Genom uppsatser i tidningar och tidskrifter, genom föredrag och ströskrifter gjordes den svenska allmänheten bekant med filadelfia systemet, redan innan lagkommitten hunnit framkomma med sitt förslag. Härtill kom, att Kronprinsen, sedermera Konung Oscar I, år 1840 utgaf sin uppseendeväckande skrift „Om straff och straffanstalter,“ hvilken framvisade nödvändigheten af ej blott en fullständig reform af den criminela lagstiftningen och fängelsernas förvaltning utan äfven af genomgripande mått och steg för förekommande af brott. Såväl Svea Hofrätt som Högsta Domstolen uttalade sig emot tillämpningen af det auburnska men på det kraftigaste för det filadelfiska systemet, som borde genomföras i hela dess vidd, såväl vid verkställighet af straffarbete som fängelsestraff. Endast i fråga om straffarbete för lifstid borde någon modifikation ega rum. Härvid stödde man sig på de berättelser, som afgifvits af personer, hvilka på uppdrag af de europeiska regeringarne tagit i systemets hemland kännedom derom. Såväl den ädle furstens ofvan påpekade skrift som de högre rättsinstitutionernas ntlåtanden verkade derhän, att ofvansagde års riksdag beviljade för länsfängelsernas ombyggande och anordnande till cellsystem öfver 2,000,000 kronor. Så upprättades, sedan äfven de följande riksdagarne beviljat nya anslag, under loppet af mindre än 20 år cellfängelser inom hvart och ett af rikets samtliga 24 län samt dessutom ett i Stockholms stad och flera mindre kronocellfängelser, afsedda för de städer, invid hvilka de lågo, samt dertill gränsande härader. Filadelfiasystemet kunde dock endast till en början tillämpas på ransakningsfångar, vatten och bröd fångar samt sådana fångar, som dömdes till fängelse. Straffarbetsfångarne förblefvo i gemensamhet såsom förut; dock på grund af ständernas uttalande vid beviljandet af de stora anslagen blef det van-

ligt, att Kongl. Maj:t. af nåd förvandlade ådömdt straffarbete till fängelse i cell.

De öfriga straffanstalterna blefvo icke helt och hållet försummade. Framför allt emottogo korrektionsanstalterna inflytande af reformen. Snygghet och ordning infördes, tillika med fastställd spisordning, och det gamla bruket att gifva fångarne kostpenningar afskaffades. Tillika försågos så småningom samtliga dessa anstalter med ett större eller mindre antal celler, ursprungligen afsedda för första strafftiden, men sedermera använda blott såsom mottagnings- eller bestraffnings celler. Ett ordnad arbetsystem infördes, så att samtliga fångarne kunde erhålla lämplig sysselsättning. Sedan den s. k. kronoarbetskåren 1842 kommit till stånd, och fästningarne ej kunde rymma straffångarne, inhystes såväl straffångar som de till kronoarbetskåren dömda å korrektionsinrättningarne, hvilka alltså blefvo straffanstalter och förvaringsorter för försvarslöse, och framträda derföre sedermera under namn af *straff- och arbetsfängelser*.

Emellertid infördes inom dessa det auburnska systemet i så måtto, att tystnad påbjöds, hvilket påbud ock med tränghet upprätthölls. I fästningsfängelserna förvarades nästan uteslutande lifstidsfångar och förblefvo i samma skick som tillförne, om man bortser från några mindre förändringar för att bereda fångarne sundare bostäder.

Behovvet af en ny strafflag gjorde sig med hvarje år allt mer och mer kämbart, framför allt sedan reformen inom fängelserna inträdt. En lagberedning nedsattes redan 1831, hvilken under de derpå följande åren framkom med flera olika förslag till strafflag, men intetdera af dessa kunde vinna ständernas bifall. Man inskränkte sig derföre till förändringar af åtskilliga punkter i 1834 års strafflag. Så afskaffades dödsstraff för uppror 1849, för stöld vid brand 1855, för falskmyntning 1858, för barnmord och dråp 1861; kroppens stegling och offentliga utställande eller brännande vid verkställande af dödsstraffet 1841, spöslitningen 1855,

offentliga kyrkoplikten och ståendet vid skampålen 1841, 1855 och 1858.

1855 den 4 Maj promulgerades ny strafflag om tjufnadsbrott, 1858 den 17 September om bedrägeri och annan oredlighet, 1861 den 29 Januari om mord, dråp och andra arter af våld mot person, och 1857 utkom *Kongl. förordningen angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum*. Enligt densamma skulle fängelse med eller utan arbete, fängelse å fästning eller tukthus samt straffarbete på högst två år utstås i cell, hvadan ock 1859 föreskrefs, att straffarbete på högst två år skulle verkställas å *länscellfängelse* i enrum. Straffarbete utöfver två år skulle såsom förut verkställas i gemensamhet, dels å straffängelserna, dels å fästningsfängelserna. Kort derefter försvinner namnet fästningsfängelse, sedan tvenne af dessa fängelser blifvit indragna, och de tvenne återstående omanordnade till straffängelser. Då 1857 års förordning utkom, hade man i sigte att äfven inom straffängelserna införa filadelfiasystemet, men som detta betingade deras totala omgestaltning, såg man sig nödsakad att inskränka detsammas användning inom länscellfängelserna. Då dess utsträckning till de förra ej på halftannat årtionde kunde ske, hade under tiden nya åsigter om cellprincipen börjat göra sig gällande, sedan filadelfiasystemet i sin fulla utsträckning visat sig ej fullt tillfredsställande för verkställighet af frihetsstraff på längre tid.

IV. Från 1865 till närvarande tid.

De ofvan påpekade förändringarne i strafflagstiftningen blefvo samlade till en fullständig *strafflag*, som med vissa förändringar blef af riksdagen 1862—63 antagen och af konungen *stadfästad den 16 Februari 1864* att träda i kraft *den 1 Januari 1865*.

Följande torde angående densamma böra framhållas. 2. kap., om straff, som efter denna lag ådömas må, stadgar:

- a) dödsstraff,
- b) straffarbete,
- c) fängelse och
- d) böter.

Dödsstraffet skall verkställas å fängelsets gård (genom förordning af den 10 Augusti 1877) medelst halshuggning, sedan den dömda lemnats tid att (under fängelsepredikantens handledning) dertill bereda sig, och är icke föreskrifvet att ovilkorligen ådömas utom i ett fall, nemligen då en brottsling, dömd till straffarbete, gör sig saker till mord eller dråp utan förmildrande omständigheter. I andra förekommande fall för synnerligen grofva brott är dödsstraffet endast fakultativt och satt såsom alternativt, beroende på domarens pröfning, som har att taga hänsyn till de omständigheter under hvilka brottet skett, och på grund af dessa döma till döden eller straffarbete på lifstid. För barnmord kan icke dödsstraff ådömas.

Ingen kan undergå dödsstraff, förrän konungen gifvit befallning om domens verkställande.

Straffarbete kan ådömas dels på lifstid, dels på viss tid, i senare fallet icke under två månader, men ej öfver tio år. Vid flera sammanträffande brott kan det höjas till tolf år.

Då detta straff ej öfverstiger två år, skall det verkställas i enrum å länsfängelse eller kronohäkte, går det utöfver denna tid, skall den dömda hållas i enrum den första sjettedelen af strafftiden, dock icke under sex månader, men ej öfver ett år. På den tid, som öfverstiger tre månader, skall för dem, som äro dömda till två år, afräknas en fjerdedel, och en tredjedel för de öfriga. Lifstidsfänge hålles i cell ett år vid början af straffet. Cellstraffet är absolut, ej blott så att fångarne äro åtskilde såväl dag som natt utan äfven under gudstjenst, undervisning och promenad. (Kongl. förordningen af den 21 December 1857 och den 30 Maj 1873).

Verkställighet af straffarbete öfver två år eger rum å

straffängelserna, hvarest fångarne efter utstånden celltid arbeta gemensamt om dagen men äro åtskilda om natten.

Fängelse, enkelt, kan ådömas dels direkt för förseelser, dels såsom förvandling af böter, från en månad till och med två år, och verkställes i enrum å cellfängelse. Fängelsefånge är ej tvungen att arbeta, får begagna egna kläder och anskaffa sig föda utöfver den i stat fastställda och öfriga bekvämligheter, som kunna vara förenliga med ordningen inom fängelset.

Fängelse, vid vatten och bröd kan ej omedelbart ådömas och verkställes vid bristande tillgång på böter och såsom förvandling af dessa.

Detta straff kan ej vara mindre än 3 dagar och ej öfver 20, utstås i cell utan afbrott, och annan föda njutes ej än 2 \mathcal{R} rågröd per dag och vatten efter behag, samt får ej tillämpas på hafvande qvinnor eller qvinna, som föder sitt barn, ej heller på person under 18 år.

För den händelse personens helsa eller annan orsak lägger hinder i vägen för detsammans verkställighet, förvandlas det till enkelt fängelse på tre gånger så lång tid, som den, hvilken var bestämd för vatten och bröd bestraffningen.

Böterna ådömas i penningbelopp samt tillfalla staten. Minsta bötesbeloppet 5 kronor, högsta 500.

„Ej må i mät för böter tagas den sakfäldes enda fasta egendom, hvaraf han sin nödiga bergning hafver, ej nödig bostad, ej till jordbruket nödiga lösören eller, hvad den sakfælde eljest till sin närings bedrivande behöfver, ej nödiga gång- och sängkläder för den sakfælde, hans hustru och oförsörjde barn, ej heller af det förråd, som i huset finnes, hvad till hans och hans husfolks underhåll i en månads tid erfordras“ (kap. 2 §. 9).

Strafflagen föreskrifver ock såsom särskildt straff för vissa förbrytelser af embets- eller tjänstemän afsättning eller ock suspension för viss tid.

Andra förbrytelser eller brott, som hafva vanhedrande karaktär såsom alla slag af stöld, dock ej snatteri, med-

föra försust af medborgerligt förtroende, för alltid eller viss tid, från fem till högst tio år, numera ändradt: „från och med ett till och med tio år utöfver strafftiden.“ Den, som blifvit ådömd förlust af medborgerligt förtroende, förlorar innehavande offentliga embeten och förtroende uppdrag och är utesluten under den tid, påföljden honom ådömd är, från alla de rättigheter och förmåner, för hvilkas åtnjutande fordras god frejd. Här må anmärkas, att förlusten af medborgerligt förtroende, enär detta skall antecknas i hans prestbetyg, ofta lägger svåra hinder i vägen vid sökandet af arbetsanställning, och hindrar mängens återgång till samhället såsom redlig medborgare. Kap. 3., om delaktighet i brott, stadgar (§. 3): „Den, som vid brotts utförande annan med råd eller dåd uppsåtligen hjälper, så att gerningen derigenom sker, straffas, som vore han sjelf gerningsmannen.“

Kap. 5., om särskilda grunder, som utesluta, minska eller upphäfva straffbarhet, föreskrifver (§. 1): „Gerning, som eljest straffbar är, vare, utom i det fall, som i §. 2 sägs, strafflös, om den begås af barn, innan det fyllt 15 år; dock ege domstolen efter omständigheterna förordna, att barnet af föräldrar eller annan, under hvars vård och lydriad det står, med aga hemma i huset rättas skall, eller i allmän uppfostningsanstalt insättas, om tillgång dertill finnes,“ och (§ 2): „Har gerning, som i allmänhet är belagd med dödsstraff eller straffarbete öfver två år, blifvit begången af den, som fyllt fjorton men ej femton år, och pröfvas han hafva egt nog urskiljning, att gerningens brottslighet inse, varde då straffad högst med straffarbete i fyra år, om dödsstraff å gerningen följa kunnat, och med straffarbete i två år om sådant arbete på längre tid därför stadgadt är,“ samt (§. 3): „Begår den brott, som fyllt femton men ej aderton år, då skall dödsstraff eller straffarbete på lifstid till sådant arbete från och med sex till och med tio år nedsättas,“ (§. 4): „Gerning som begås af den, som är afvita, eller hvilken förståndets bruk genom sjukdom eller ålderdomssvagheter är beröfvadt, vare strafflös.“

Kapp. 7—24 behandla särskilda slag af brott. Här må bemärkas, att i kap. 14, som afhandlar mord, dråp och annan misshandel, föreskrifves (§. 1): Den, som i uppsåt att döda med berådt mod beröfvar någon lifvet, skall för mord mista lif sitt eller dömas till straffarbete på lifstid; och i kapp. 20 och 21, om stöld och rån bestämmes (§. 1): „Hvar, som stjälar gods eller penningar öfver 15 kronor, dömes för stöld till straffarbete i högst sex månader;“ (enkel stöld) och (§. 2): Går värdet ej öfver 15 kronor, då kallas den snatteri, och vare straffet derå böter, högst 100 kronor, eller fängelse i högst sex månader.

Enligt 1864 års strafflag betingar 2dra resan stöld en tillökning i straffet af två år, 3dje af två till sex år utöfver det, som är bestämdt för 1sta resan stöld, 4de och följande resor straffas med straffarbete från sex till tio år t. o. m. lifstid, men enligt lagen af den 19 Juli 1872 skall för 2dra resan stöld ådömas *högst* två års straffarbete, utöfver det som träffar 1sta resan stöld och för 3dje *högst* fyra år och för öfriga resor från och med fyra t. o. m. tio år, men vid mildrande omständigheter kan det nedsättas till två år. För rån (stöld i förening med våld eller hot) kan lifstidsstraffarbete ådömas.

1. Fängelsernas förvaltning.

Då fängelserna inrättades, lydde dessa under den myndighet, hvilken ålåg att hafva högsta inseendet öfver de fästningar, i hvilka fångarne förvarades. Så henhörde en del fängelser under sjöförvarsdepartementet, andra åter under landförvarsdepartementet. Öfver fängelserna i länen hade Kongl. Maj:ts Befallningshafvande tillsyn, öfver de mindre fängelserna kommunerna, i hvilka de voro belägna. Men år 1835 den 7 Mars blef högsta förvaltningen uppdragen åt *Styrelsen öfver fängelser och arbetsinrättningar i riket*, hvilken utgjordes af en ordförande med titel af generaldirektör samt af tvenne ledamöter, hvilka af Kongl.

Maj:t. i nåder dertill förordnades. Styrelsen hade till sitt biträde ett kansli med en sekreterare och en kanslist samt ett räkenskapskontor med en kamrer och en revisor. År 1859 utfärdades ny instruktion för nämde styrelse, då med benämning, *Kongl. Fångvårds Styrelsen. 1877 den 22 November* den nu gällande. Enligt denna sistnämnda utgöres styrelsen af en generaldirektör och två byråchefer, den ene för kansliärenden och den andre för kameralärenden och är en sjelfförvaltande myndighet, hvars verksamhet är bestämd genom lag. Den mottager endast instruktioner, utfärdade af Kongl. Maj:t. i statsrådet efter justitieministerns föredragande och de öfriga statsrådets hörande. Styrelsens betänkanden eller förslag insändas till justitieministern för att genom honom föredragas inför Kongl. Maj:t i statsrådet. Kongl. Maj:ts resolutioner meddelas styrelsen genom nämde minister.

Generaldirektören, som utnämnes af Kongl. Maj:t. på Kongl. Maj:ts eget initiativ eller på förslag af justitieministern, är i första rummet ansvarig inför Kongl. Maj:t. för uppfyllandet af styrelsens åligganden, och intager en förtroendebetsmans ställning, hvadan han af Kongl. Maj:t. kan afsättas. då Kongl. Maj:t. anser, att statens bästa fordrar det.

Byråcheferna, hvilka utnämnas af Kongl. Maj:t. på förslag af generaldirektören, åligger, att bereda och handlägga de till en hvars föredragning hörande mål och dervid gifva sin mening i frågan, börande jemväl den andre byråchefen deltaga i öfverlägning till beslut i vissa frågor. Generaldirektören eger allena besluta. Instämmer ej byråchef i generaldirektörens beslut, skall han till protokollet låta anteckna sin särskilda mening. I generaldirektörens frånvaro inträder, der ej Kongl. Maj:t. särskildt annorlunda förordnar, äldste byråchefen med bibehållande af sina öfriga göromål, i utöfning af generaldirektörens åligganden, och skola dervid båda byråcheferna deltaga i afgörande af alla förekommande frågor. Dock må i generaldirektörens frånvaro hvarken afgöras frågor om tjenstemäns tillsättande,

eller utan hans medgifvande beslut fattas eller åtgärder, anbefallas, som i mer eller mindre mån rubba eller ändra de grundsatser för fångvården, som förut blifvit stadgade eller följde. Styrelsen åligger:

att hafva öfverinseende å och allmän ledning af fångvården i riket samt att under iakttagande af Kongl. Maj:ts. nådiga föreskrifter förordna, om hvad till god ordning och hushållning hörer;

att inspektera rikets straff- och arbetsanstalter samt öfriga fångelser, (egande inspektionsförrättaren att vid tillfället rätta begångna förseelser samt vidtaga de mått och steg, som för ordningens och disciplinens bibehållande finnas nödiga) äfven stads- och häradshäkten (om missbruk der förefinnas, hos vederbörande göra framställning om afhjelpande deraf), och böra dessa inspektioner och mönstringar hvarje år förrättas af generaldirektören eller af den ordinarie byråchef, som styrelsen dertill förordnar; att tillsätta tjenstmän och betjente vid fångvårdsanstalterna; att i enlighet med fastställda stater och meddelade föreskrifter förvalta och redovisa de statsmedel och andra inkomster, som för fångvårdens behof varda anvisade;

att hos Kongl. Maj:t. göra underdånig hemställan om sådana nödiga och verkställbara förbättringar i fångvården, rörande hvilkas vidtagande Kongl. Maj:ts. beslut erfordras; att årligen afgifva till Kongl. Maj:t. underdånigt förslag till nya eller ändringar i gällande stater för fångvården, under nästföljande år, och att äfven årligen inkomma till Kongl. Maj:t. med berättelse om förvaltningen af de till styrelsens disposition stälde allmänna medel för nästföregående år.

Styrelsen eger ock magt att till efterrättelse i tjensten utfärda nödiga instruktioner för vid fångvården anstälde tjenstemän och betjente; att varna, bötfälla eller från lön och tjenst afstänga dessa, om de beträdas med fel eller försummelse i sin tjenst eller befattning; låter den felaktige sig deraf ej rätta, eller är felet af svår beskaffenhet, må han af styrelsen från befattningen skiljas, och

att ålägga fångar och försvarslöse extrajudiciell bestraffning för brott mot ordningen etc. inom fängelset.

Styrelsen bör taga initiativet till förändringar och förbättringar, hvilka angå fängvården, såväl hvad fångarnes vård och behandling beträffar, som ock hvad angår sjelfva fångelserna. Vid fängvårdsstyrelsen äro anstälde:

1 generaldirektör med årlig aflöning af	9000 kr.
2 byråchefer, hvardera -- --	6500 - 7000 -
1 sekreterare -- --	4500 -- 5500 -
1 notarie -- --	3000 -- 4000 -
1 registrator -- --	3000 -- 4000 -
1 kamrer -- --	4500 -- 5500 -
1 kassör -- --	3000 -- 4000 -
2 revisorer -- --	3000 -- 4000 -
1 arkitekt -- -- 4500 -
1 läkare -- -- 1200 -

2. Fängelserna äro:

a) *Häradsfängelser*, belägna vid häradernas tingställen och afsedda blott för tillfälligt förvarande af ransakningsfångar vid rättegångstillfällen. Dessa underhållas af häraderna.

b). Dels *länscellfängelser*, dels *kronohükten* äfven benämde kronocellfängelser, ett eller flera sådana i hvarje län, och finnas i hela riket till ett antal af 44 med 2,482 celler, nemligen:

	taget i bruk.	CELLER	
		ljusa	mörka
I Stockholm, länsfängelse	1846	90	3
- Linköping, —	"	102	3
- Kristianstad, —	"	90	3
- Karlstad, —	1847	78	3
- Gefle, —	"	66	3
- Vexjö, —	1848	90	3
- Mariestad, —	"	96	6
- Fahlun, —	"	66	3
å Långholmen, kronohäkte	1850	87	3
- Norrmalm, —	"	24	"
i Karlskrona, länsfängelse	1851	90	5
- Venersborg, —	"	90	5
- Stockholm, ransakningsfängelse	1852	148	20
- Kalmar, länsfängelse	"	102	5
- Eskilstuna, kronohäkte	"	22	"
- Karlshamn, —	1854	32	"
- Kungsbacka, —	"	12	"
- Malmö, länsfängelse	1855	102	5
- Varberg, kronohäkte	1856	24	"
- Luleå, länsfängelse	"	17	"
- Göteborg, —	1857	102	5
- Vesterås, —	"	66	5
- Halmstad, —	1858	34	"
- Jönköping, —	1859	90	5
- Visby, —	"	34	"
- Norrtelje, kronohäkte	"	16	"
- Örebro, länsfängelse	"	90	5
- Hernösand, —	1861	54	2
- Östersund, —	"	34	"
- Umeå, —	"	24	"
- Upsala, —	1862	66	5
- Nyköping, —	"	46	"
- Norrköping, kronohäkte	"	36	"
- Uddevalla, —	1863	34	"
- Haparanda, —	1865	16	"
- Hudiksvall, —	1869	24	"
- Vestervik, —	1871	54	"
- Lyксеle, —	"	4	"
- Skelefteå, —	"	7	"
- Svaneund, —	1872	6	"
- Kisa, —	1875	6	"
- Ystad, —	1877	53	"
- Sundsvall, —	1878	54	"
- Engelholm, —	"	8	"
Summa		2385	97

Länscellfängelserna och kronohäktena äro belägna vid städernas utkanter och äro oftast omgifna af planteringar, trädgård för direktören och s. k. gånggårdar, i hvilka fångarne en och en i sänder få motionera. Äfven i dessa gånggårdar finnas mindre blomsterplanteringar, hvilka vårdas af fångarne sjelfva.

Alla dessa fängelser äro bygda efter en och samma plan, och de större innesluta

- 1) i byggnadens hufvudparti 54—102 celler, oftast fördelade i tre etager,
- 2) i flygeln, som sammanhängar med fängelset:
i *källarvåningen* upplagsplats för ved och belysningsämnen samt värmapparat,
i *första våningen* vaktrum, badrum, kök med spiskammare, samt bostäder för kokerskan och vaktqvinnan;
i *andra våningen* bostad och expedition för direktören;
i *tredje våningen* domsal med rum för domaren och domstolsarkivet samt ett större sjukrum för män och ett mindre för qvinnor.

I några fängelser har det större sjukrummet blifvit anordnadt till skolrum med 10—15 cellskåp, hvilka dock, om sjukvårdsbehovet påkallar det, kunna i så fall bortflyttas samt

vindslokal, hvarest fångarnes persedlar och fängelsets beklädnadsförråd m. m. förvaras.

I några af de större cellfängelserna finnas tillika särskilda rum för tillfälligt inhysande af vagabönder.

Cellfängelserna äro icke afsedda för verkställighet af straff, som går utöfver en tid af två år, och cellerne derstädes äro af små dimensioner, deras längd i allmänhet 10 à 11 fot, bredd 7 à 8, höjd 9 à 10 och kubikinhållet 700 à 800 kub. fot. Hvarje cell är försedd med ett fönster 7 fot från golvet, $1\frac{1}{2}$ fot högt och omkring $2\frac{1}{2}$ fot långt. Fången kan derfor endast se himmeln genom detta fönster,

och han finner sig skild från allt, som kan påminna honom om den yttre världen. De flesta cellfängelserna ega dessutom ett visst antal rymligare celler försedda med mycket stora fönster, af hvilka en är afsedd för pastorsexpedition och de öfriga för fångar, som icke äro dömda till straffarbete.

I allmänhet äro cellerna och korridorerna uppvärmda medelst varmvattenledningsapparat, men om antalet af cellerna ej öfverstiger 50 à 60 verkställes uppvärmningen medelst kakelugnar, anbringade i cellmuren, en för tvenne celler. Under senare tider har man funnit, att det icke nödvändigt erfordras att hafva water-closets i cellerna utan endast nattkärl, och i så fall göra fångarne sin bekvämlighet i klosetter vid vistelsen i gånggårdarne. På hvarje celldörr är anbragt ett medelst glas tillslutet litet hål, täckt utvändigt med en klaff, som kan föras åt sidan, genom hvilket hål fången kan observeras.

I hvarje cell finnes en hängmatta att uppfästas vid krokar, indrifna i muren, numera nästan allmänt utbytt mot en jernsäng, hvilken är så inrättad, att den hopslagen tjänar som bord, en mindre träpall fast vid golvet, en hylla för att derpå förvara böcker och en water-closet. I cellen finnas tabeller, upphängda, en angifvande ordningsreglor för fången, en spisordningen och en lämpliga tänke- och bibelspråk, hvilka senare tabeller af olika innehåll ombytas i cellerna. Genom en ringapparat kan fången meddela sig med vakten i korridoren.

Hvarje sön och helgedag förrättas högmessogudstjänst, hvarvid celldörrarne öppnas så mycket, att fångarne kunna höra predikan och musiken utan att se hvarandra. Härvid kan man ock, enligt vår egen erfarenhet, öppna helt och hållet celldörrarne å hela ena sidan af fångelset, hvarigenom i större cellfängelser åtminstone hvarannan söndag fångarne obehindradt kunna följa med gudstjensten. Predikanten befinner sig vid gudstjenstens förrättande å mellersta etage's golf och derigenom i fångelsets medelpunkt. De flesta fångelserna äro försedda med flyttbara orgelharmonium.

Vid hvarje cellfängelse äro anstälde följande *tjenstemän och betjente*:

1 direktör 1)	med årlig aflöning af	1500 — 3000	kr.
1 vaktmästare 1. 2)	— —	750 — 1000	-
1 vaktkonstapel 2)			
för 10 à 12 fångar	— —	560 — 660	-
1 vaktqvinna 1. 2)	— —	400 — 500	-
1 kokerska	—	250 — 300	-
1 predikant 3)	— —	600 — 1000	-
1 läkare 3)	— —	400 — 500	-

Länscellfängelserna äro ställda under Kongl. Maj:ts. Befallningshafvandes tillsyn; kronocellfängelserna, som äro belägna utom residensstaden, under en Tillsyningsman, utnämnd af Kongl. Maj:t. och lydande under nämde myndighet.

- 1) åtnjuter desutom fri bostad, ved och ljus.
- 2) erhåller för godt uppförande och flit i tjensten gratifikation, som kan uppgå till 100 à 150 kronor per år.
- 3) får dermed förena annan befattning.

c) *Central- eller straffängelser.* Man har vid inrättandet af dessa följt den principen, att i hvart och ett borde ej inrymmas mera än 500 fångar på en gång.

- 1) *Straffängelser för män:*
 - a) *med cellsystem:*

	Celler.	
	dag.	natt.
å Långholmen, vid Stockholm . . .	208	300
vid Malmö	137	304
å Nya Varfvat, vid Göteborg . . .	58	236
Summa	403	840

Desutom finnas i dessa fängelser så stort antal arbets-salar, att fångarne der kunna arbeta i mindre grupper af 10—15 i hvarje.

Straffängelset å Nya Varfvet är afsedt för sådana fångar, hvilka ega medborgerligt förtroende samt för fångar, under 18 års ålder, de tvenne öfriga för dem, som äro 18 år gamla och derutöfver, dömda på viss tid och förlustiga medborgerligt förtroende.

b) *Med gemensamhetssystem:*

	dagceller	logementer för antal fångar
i Karlskrona	26	300
å Varbergs fästning	32	300
- Landskrona —	32	300
Summa	90	900

Af dessa är straffängelset i Karlskrona afsedt för sådana fångar, som äro dömda på viss tid och ansedda såsom oförbätterliga, och det i Varberg för fullt arbetsföra lifstidsfångar samt det i Landskrona för mindre arbetsduglige sådana. Enligt nyligen fattadt beslut kommer inom kort straffängelset i Karlskrona att omordnas till nattcellsystem, och detta i så stort omfång, att med tiden äfven lifstidsfångar kunna der inrymmas, hvarefter åtminstone det ena af de nu begagnade lifstidsfängelserna kommer att indragas.

2) *Straffängelser för kvinnor* (alla med gemensamhetssystem):

	dagceller	logementer för antal fångar
å Norrmalm, i Stockholm	24	250
i Norrköping	16	200
vid Göteborg	6	100
Summa	46	550

Straffängelset å Normalm användes för bestraffning af fångar dömda på viss tid och till förlust af medborgerligt förtroende, i Norrköping för de för 4de resan stöld och de till lifstids straffarbete dömda, och det vid Göteborg för sådana, hvilka ej ådömts förlust af medborgerligt förtroende. Äfven är påtänkt att inrätta samtliga eller något af dessa till cellsystem. För närvarande finnas alltså inom riket, såsom af ofvansagde framgår, 3,021 dagceller och 840 natteceller eller summa 3,861 celler.

De *utgifter*, som staten fått vidkännas, för uppbyggandet af nya och omändring af de gamla fängelserna uppgå till öfver 5,500,000 kronor¹⁾. Följande *tjenstemän och betjente* äro anställda vid hvarje straffängelse:

1 direktör	med årlig aflöning	4000 — 5000 kr.
1 bevakningsbefälhafvare	—	2000 — 2500 -
1 kamrer	—	2700 — 3500 -
(1 arbetsföreståndare	—	1200 — 2300 -)
1 fanjunkare	—	980 — 1080 -
6—8 Sergeanter, hvardera	—	780 — 880 -
36—48 konstaplar, —	—	630 — 730 -
1 pastor	—	1000 — 1600 .
1 skolföreståndare	—	1500 -
1 skollärare (tillika organist)	—	1200 -
1 läkare	—	750 — 1200 -

samt dessutom vid straffängelserna för qvinnor:

1 öfver-vaktqvinna	med årlig aflöning	600 — 750 kr.
vaktqvinnor, hvardera	—	450 — 550 -

Med undantag af största delen af konstaplarne och läkaren åtnjuta de öfriga fri bostad och ved. De förra liksom ock fanjunkaren samt sergeanterna kunna årligen erhålla gratifikation af ända till 150 kr. per man.

Pastor får ej med sin befattning förena annan, då han tillika är predikant vid länsfängelse eller kronohäkte.

Läkaren deremot kan bestrida annan läkarebefattning i statens eller kommunens tjänst.

¹⁾ Statens omkostnader för fångvården under år 1877 se bifogade statistiska uppgifter tab. I.

d) *Kronoarbetsstationer*:¹⁾

1) *för män*

- (1) å Borghamn i Östergötland och
- (2) Tjurkö, ö i Blekingeska skärgården.

b) *för kvinnor*

å Normalm i Stockholm, dock helt och hållet skild från dervarande straffängelse för kvinnor.

Till arbete från två till fyra år å dessa inrättningar dömas af Kongl. Maj:t. Befallningshafvande sådana frigifna fångar, hvilka undergått straffarbete för brott, som medfört förlust af medborgerligt förtroende, om de sedermera göra sig förfallne till lösdrifveri och ett oordentligt lefnadssätt.

Vid dessa arbetsinrättningar äro anställda med samma benämning och löneförmåner tjenstemän och betjente som vid straffängelserna.

De lösdrifvare åter, hvilka icke varit straffade för vanhedrande brott, kunna af Kongl. Majts. Befallningshafvande å dömas allmänt arbete från sex månader till högst ett år i länscellfängelse eller kronohäkte, hvarvid en tredjedel af tiden afkortas.

Det s. k. *disciplin kompaniet*, sammansatt af sådana nummeranter från regimenterna, hvilka begått förseelser mot militärreglementen, är förlagdt å fästningen Karlsborg och lyder numera icke under fängelseförvaltningen.

Deremot är detta förhållandet med *pionnier kåren*, förlagd å fästningar i Stockholms skärgård. Till denna dömas numera lösdrifvare och försvarslöse endast från Stockholms stad, hvilka ej begått vanhedrande brott.

Då kronoarbetskåren vid 1840 talet framvisade 7 försvarslöse på 10,000 individer, så visar den numera blott 2, 25 pCt. på ett lika stort antal af rikets innebyggare.²⁾

¹⁾ Dessa äro icke fängelser i egentlig mening, men vi hafva dock ansett oss böra omnämna dem i sammanhang med dessa, enär de äro straffanstalter för försvarslöse etc. och lyda under Kongl. Fångvårds Styrelsen.

²⁾ Angående fångantalet etc. se bifogade statistiska uppgifter tab. II--VI.

3. Arbetet inom fängelserna.

a) *Läns-och kronocellfängelserna.* Vid dessa, i hvilka finnas ej blott de, som äro dömda till straffarbete på två år och derunder, utan ock alla slag af fängelsefångar, hvilka icke äro underkastade arbetstvång, har det framtett sig synnerligt stora svårigheter för anskaffande af tillräckligt och tjenligt arbete. För att, så mycket som möjligt, häfva dessa har staten öfverlåtit åt direktörerna vid dessa fängelser att anskaffa arbete, hvarför direktörerna erhålla en tredjedel, bevakningen en sjettedel af all arbetsinkomst till och med 2000 kronor och hälften så mycket af det, som öfverstiger denna summa samt fången en tredjedel. Det öfriga tillfaller den s. k. besparingskassan, ur hvilken frigifna, välsinnade fångar kunna erhåll understöd.

Inkomsten af det arbetet, som verkställes af fångar, dömda till enkelt fängelse och dem, som äro ställda under ransakning tillfaller dem oafkortad utom i det fall, att direktören försett dem dermed, hvarför han bekommer en tredjedel. Fångar, som undergå fängelse vid vatten och bröd, få ej med arbete sysselsättas.

b). Inom *straffängelserna* bedrefs till en början arbetet för statens räkning, men då det visade sig, att detta arbetsystem öfvades med betydlig förlust, utlegdes det till entreprenörer. På senare tider har man inom några straffängelser börjat försöka en medelväg mellan dessa tvenne olika sätt att tillgodogöra sig fångarnes arbetskraft, i det man tillåtit fångarne under den lokala förvaltningens kontroll och ledning arbeta för industriidkares eller enskildes räkning, som sjelfva lemnat råmaterialerna. Man har trott sig så kunna bäst undvika olägenheterna af entreprenadsystemet, och i allmänhet har man framför allt vid arbetets ordnande och bedrivande sökt tillgodose det moraliska intresset och ej uteslutande tagit den ekonomiska fördelen i betraktande. Så är ock valet af entreprenörernas tillsyningsmän lagt i den lokala administrationens händer, hvadan de ock kunna afskedas, när helst fängelsets bästa

fordrar det. På grund af lokala förhållanden har man dock sett sig tillsvidare nödsakad att vid fängelserna i Varberg, Karlskrona, Malmö, straffängelserna för kvinnor i Göteborg och Norrköping samt till en del å Norrmalm och Långholmen öfverlåta genom auktion arbetet på bestämd tid, högst tio år, till entreprenörer. Vid de tvenne förstnämde sysselsätts fångarne med stenhuggeriarbeten, dels finare, såsom tillverkning af grafmonument etc. dels gröfre, såsom byggnadsämne, gatsten etc. I Karlskrona äro några fångar sysselsatte med arbete å Kongl. flottans varf. Å straffängelset i Malmö bedrifvas hvarjehanda slag af arbeten såsom trätrådshyfling, snickeri, smidesyrket, skrädderi, skomakeri etc. etc., hvarigenom tillfälle är gifvet fångarne att lära sig eller förkofra sig, uti nästan hvilket som helst yrke, som förekommer i det fria samhället. Flere af de vid fängelset anstälde konstaplar äro skicklige yrkesidkare, hvadan de ock inom dagcellsafdelningen kunna tillika tjänstgöra som arbetsförmän och arbetsinstruktörer. Vid anställande af konstaplar vid fängelserna tages numera allmänt synnerlig hänsyn dertill, att de utom öfriga lämpliga egenskaper ega erfarenhet i något yrke.

Vid straffängelserna för kvinnor i Göteborg och Norrköping sysselsätts fångarne med för kvinnor lämpliga industriella arbeten; i det förstnämnda till en stor del med tvätt och strykning från staden.

De fångar vid Långholmen och Norrmalm, som äro öfverlåtna till entreprenörer, erhålla sysselsättning med tillverkning af kläden, pappersarbeten etc.

Vid straffängelserna å Nya Varfvet, Landskrona och till största delen vid de å Långholmen och Norrmalm är entreprenadsystemet helt och hållet öfvergifvet, och erhålla fångarne arbete på ofvan påpekade sätt genom industriidkare och enskilda, hvilka lemna råmaterialier till fängelset för förädling och bearbetning. För fångarnes arbeten skola entreprenörerna betala dels till staten en viss summa per dag för hvarje person, varierande vid de olika fängelserna

18—44 öre, dels der jemte till fången s. k. uppmuntringsskilling, som ej får öfverstiga 33 öre per dag, att insättas för fångensräkning. Förätjutande häraf måste fången utföra visst förelagdt arbete; två tredjedelar för han använda till kostförbättring och, efter särskildt tillstånd, till sin familjs understödjande (bruket af tobak är numera borttaget) etc., det öfriga förvaltas för hans räkning och öfverlemnas åt honom efter frigifningen vid ankomsten till hemorten.

c). Vid de ofvan omnämnda *kronoarbetsstationerna* för män äro samtliga deri intagne personer sysselsatta med stenhuggeriarbeten, de i Borghamn för statens, de å Tjurkö för entreprenörs räkning.

Följande sammandrag af *daysverksrapporterna* för år 1877 från rikets fångelser torde något belysa det ofvan sagda:

1. Dagsvorken.

Utgjorde	läns- och krono- cellfångelserna.		straffångelserna för		kronoarbets kären.	Summa.
	män	qvinnor	män	qvinnor		
a) med inkomst . . .	254703	38666	280703	122735	75522	772329
b) utan — . . .						
för sjöförsvaret . . .	—	—	6369	—	—	6369
- landförsvaret . . .	—	—	—	—	79051	79051
- fångelserna . . .	30238	1877	172405	22034	27137	253691
summa . . .						1111440
hindrade						
af sjukdom o. d. . .	8994	2611	43542	10516	12486	78149
- helgdagar	66150	9582	84738	28304	37263	226047
- oväder	—	—	7349	—	10034	17383
- vatten och bröd- straff	25977	1990	—	—	—	27967
- brist på arbete . . .	30515	3546	—	—	—	34061
- andre orsaker . . .	16661	2432	37811	4389	3847	65140
summa . . .						448747
Summa summarum						1560187

2. Dagsvorkon med inkomst.

Syssetsättning.	läns- och krono- cellfängelserna		straffängelserna för	
	män	qvinor	män	qvinor
tillverkning af kläde, vadmal, hel och halfylleväfnader . .	—	—	89297	73314
stenhuggeriarbeten	—	—	59515	—
skrädderi och sömnadsarbeten	17707	8617	23176	27554
förfärdigande af trätråd och tändstickslådor	319869	33580	29711	—
skomakeriarbeten	11317	—	11436	—
snickeriarbeten m. m.	5354	3	11050	—
ullförädling	—	—	—	8949
linneväfnads- och spånadsar- beten	224	2218	—	7747
tunnbinderiarbeten	—	—	7323	—
korkskärning	—	—	6492	—
smidesarbeten	—	—	6231	—
tillverkning af brandredskap .	—	—	4457	—
horstbinderiarbeten	2053	—	2525	—
bokbinderi	348	—	2372	—
korgarbeten och mattflätning	4951	35	—	—
kardning, häckling m. m. . . .	594	1646	—	—
fjäder- och dunspritning . . .	24646	924	—	—
rensning af säd och bönor . .	6551	387	—	—
strumpstickning	10	6249	—	—
nät- och notbindning	1431	—	—	—
renskrifning	3998	100	—	—
tillverkning af listmattor, tofflor och klippning af trasor	894	283	—	—
dref-,tagel- och krollspintred- ning	36085	931	—	—
förfärdigande af papperspåsar m. m.	12263	736	—	—
målning	148	—	—	—
diverse arbeten	1450	281	27117	5171

4. Disciplinen och ordningen inom fångvårdsanstalterna.

Man kan såsom något glädjande anföra, att fångarnes uppförande inom fångvårdsanstalterna i allmänhet varit under senare åren ganska oklanderligt. Den humana och rättvisa behandlingen och anordningarne i öfrigt inom fångelserna, logementssystemets minskande, den goda tillgången i allmänhet på passande sysselsättning, skolundervisningens ändamålsenliga ordnande o. s. v. vid straffängelserna och vid flera af cellfångelserna måste härvid verka till något bättre. Procenten af bestraffningar för brott mot ordningen och disciplinen har därför minskats ej obetydligt. Då man ej för mera än tjuga år tillbaka knappast nog såg en enda dag gå förbi, enligt en äldre fångelsetjenstemans utsago, på hvilken ej ransakning för begångna förseelser måste hållas, och bestraffning ådömas eller utföras, hör det numera till sällsyntheterna, att man nödgas använda tid dertill. Då fångarne sjelfva för ej så lång tid tillbaka gäfvos sitt odelade bifall åt den, som förbröt sig på ett eller annat sätt framför allt mot bevakningspersonalen, så är en sådan numera af det stora flertalet ansedd som en dålig kamrat och „oförbätterlig i sin olycka.“ Man spårar tydligen åtminstone inom straffängelserna med cellsystem, att en ny ej blott ordningens utan besinningens anda börjar alltmer vinna insteg hos ganska många, och ej sällan får man höra sådana yttranden som: „Då man ser, huru mycket som göres för oss brottslingar inom fångelserna, så kan man ock nog tacka både Gud och medmänniskor för deras godhet emot oss“. Att äfven den mest illasinnade ej kan gå helt och hållet oberörd af denna „godhet,“ är ock påtagligt.

De allmännast förekommande förseelserna mot disciplinen och ordningen inom *cellfångelserna* äro försök att meddela sig med medfångar, skrifning och ritning på cellväggarne eller i böcker, brist på snygghet o. d.

Bestraffningarne, hvilka på direktörens förslag, ådömas af Kongl. Maj:ts. Befallningshafvande, bestå i mistning af

sängkläder, förknappning i kost, mörk cell, hvar och en af dessa bestraffningar under högst åtta dagar i sender, och mistning af arbete på viss tid, läseböcker etc.

Inom *straffängelserna och kronoarbetskåren* förekomma sådana förseelser som näsvishet och olydnad mot bevakning, insmugling af otillåtna varor, mindre stölder från medfånge eller arbetsgifvare, lätja, kif med kamrat, skälmstycken etc.

Straffen härför bestå i varningar, inneslutning i cell med eller utan arbete, cell utan sängkläder, mörk cell och förknappning i matranson på högst åtta dagar och, vid svårare fall, pryggel, nedflyttning i skol- och konduitklass med förlust af dermed förenade förmåner. Alla dessa straff kunna ådömas af direktören eller den lokala förvaltningen, utom i det fall att förseelsen skall straffas med inneslutning i cell öfver en månad, hvilken bestraffning endast Kongl. fängvårds styrelsen kan tilldöma. — Vid hvarje fängelse föres journal öfver ådömda bestraffningar.

Fånge, som ådragit sig svårare disciplinär bestraffning förlorar sin arbetsförtjenst, hvilken i så fall tillfaller besparingskassan.

Straffånge, hvilken för disciplinär förseelse ådömes inneslutning i cell utan arbete, får utaf sin inbesparade arbetsförtjenst betala omkostnaderna för sin föda, under den tid bestraffningen pågår.

Fångar af synnerligt vildsint lynne, som ej genom andra medel kunna hindras från att skada sig sjelfva eller andra, kunna beläggas med tvångströja, hand- och fotbojor. De tvenne senare tvångsmedel begagnas alltid vid transport af fångar för att hindra dem från rymning.

Angående ordningen och disciplinen inom fängelserna under de sista åren lemnas följande uppgift.

	Medeltal fångar.	sjelf-mord.		rymningar .		straff		Antal straffade.
		utförde	försökte	utförde	försökte	å dömda af domstol.	extra judiciella.	
år 1876:								
Straffängelserna för män	1762	2	”	”	2	2	147	129
— för kvinnor . .	538	”	”	”	”	1	92	78
Läns- och krono-cellfängelserna	1424	4	6	1	”	”	108	98
Kronoarbetsskären .	709	”	”	3	2	3	61	54
år 1877:								
Straffängelserna för män	1734	”	”	3	2	1	131	110
— för kvinnor . .	515	”	”	”	1	”	117	83
Läns- och krono-cellfängelserna	1353	7	1	2	2	4	110	98
Kronoarbetsskären .	672	”	”	7	4	1	43	38

5. Sanitära förhållanden.

Under de senare åren har helsotillståndet varit särdeles gynnsamt inom fångelserna, tack vare ordningen och snyggheten, som derinom herskar, och den omsorg, som egnas fångarne. Dessa hållas till ständig, efter hvars och ens förmåga afpassad sysselsättning och njuta torftig men sund föda.¹⁾

¹⁾ Tillsvidare gäller följande försöksstat å utspisningen vid fångelserna:
 Hvarje dag. Bröd, hvaraf enligt den Nädigst fastställda utspisningsstaten består:
 för *Straff- och Arbetsfånge* på bestämd tid, af
 mankön i gemensamhetsfängelse 1 \mathcal{R} 75 ort

Fångarne i cell arbeta omkring 10 timmar, de inom straffängelserna och kronoarbeta skåren högst 12 timmar hvardagligen. Om vintern är tiden från kl. 8 om aftonen till kl. 5 á 6 om morgonen anslagen till hvila och sömn. En half timme hvarje morgon och afton är afsedd till fän-

för <i>Lifstidsfänge</i> af mankön	1	35	ort
- i cell förvarad fänge af mankön	1	35	-
för fänge af qvinkön	1	15	-
- fänge, som undergår disciplinär bestraffning			
i cell utan arbete, af båda könen	1	"	-
Smör	"	3	-
Salt	"	4	-

Dessutom:

Söndag. Middag: Ärtsoppa, kokad på 10 ort salt fläsk och 50 ort ärter samt afredd med 5 ort kornmjöl;

Frukost eller Afton: Gröt, kokad af 35 ort rågmjöl.

Måndag och Torsdag. Middag: Blodpalt, beredd af 25 ort blod, 45 ort rågmjöl, 2 ort ister och 2 ort salt samt välling, kokad med 10 kubiktum skummad mjölk och 5 ort kornmjöl;

Frukost eller Afton: Gröt, kokad af 35 ort rågmjöl.

Tisdag och Fredag. Middag: Välling, kokad på 5 ort salt fläsk samt afredd med 15 ort kornmjöl jemte tillsats af peppar eller ingefära till en vigt af 5 korn;

30 ort strömming eller 25 ort sill samt 35 kubiktum potatis (under somaren i st. f. potatis: ärtmos, kokadt af 20 ort ärter och afredd med 5 ort kornmjöl);

Frukost eller Afton: Gröt, kokad af 35 ort korngryn och afredd med 10 ort kornmjöl;

Onsdag. Middag: Ärtsoppa, kokad på 10 ort salt fläsk och 50 ort ärter samt afredd med 5 ort kornmjöl;

Frukost eller Afton: Gröt, kokad af 35 ort rågmjöl (under somaren: kokad af 25 ort korngryn och afredd med 10 ort kornmjöl).

Lördag. Middag: Soppa, kokad på 40 ort färskt kött af häst eller nötkreatur och afredd med 10 ort kornmjöl jemte tillsats af 2 ort salt;

35 kubiktum potatis, som utspisas med köttet (under somaren: Soppa, kokad af lika stor portion kött och 10 ort korngryn samt afredd med 5 ort kornmjöl jemte tillsats af 2 ort salt, peppar eller ingefära till vigt af 5 korn och grönsaker för $\frac{1}{4}$ öre);

Frukost eller Afton: Gröt, kokad af 25 ort korngryn och afredd med 10 ort kornmjöl.

garnes toilett¹⁾ bön (chorum) och visitation, en half timme till frukost och en timme till middag. Lördagar slutar arbetet kl. 4 e. m. Den öfriga tiden användes dessa dagar till badning och helsovård i allmänhet. Cellfångarne promenera minst en half timme hvarje dag i fängelsets gånggårdar.

De sjuka inom *cellfängelserna* vårdas vanligen i sina celler. Är sjukdomen af synnerligen svår eller epidemisk art, förflyttas de sjuke till de inom hvarje fängelse befintliga sjukrummen.

De öfriga fängelseinrättningarne ega särskildt dertill afsedda sjukhus med rymliga och luftiga sjuksalar, i hvilka fångarne intagas vid sjukdoms fall.

Vid flera af straffängelserna finnes särskild afskild promenadplats för konvalescenter. Fånge, uppförd på sjuklista, får ej uppehålla sig i arbetssal eller logementsrum. Läkaren är förpligtigad att dagligen besöka de sjuka.

De allmännast förekommande sjukdomarne äro lungcatarrh, bronchitis, lunginflammation, mag- och tarmcatarrh bland fångar, som arbeta ute i fria luften och, vissa år, sporadiskt, febrar och frossa. Om sommartiden inträffa fall af skörbjugg.

Om inträffade fall af vansinne och dilirium inom rikets fångelser, torde följande tablå upplysa:

¹⁾ Beklädnadspersedlarne utgöras af för män: mössa, halsduk, väst, kavaj, byxor, alla dessa af gråt tjockt vadmal (under sommaren anläggas busaron och byxor af grof linneväf), skjorta kalsonger, ullstrumpor, skor med träbottnar samt tofflor; för qvinnor: hufvudkläde, klädning, kofta, förkläde, lifstycke, lintyg, underkjortel, allt af linneväf, underkjortel af ylle, ullstrumpor samt kängor med bottnar af läder eller trä.

År	Fall af vansinne.	Fall af dillrium.
1867	38	14
1868	50	16
1869	40	12
1870	49	5
1871	33	11
1872	45	19
1873	62	30
1874	33	26
1875	44	19
1876	32	27
1877	20	26

Största procenten (70 pCt.) af sinnessjuka förekommer bland fångar i cell och den jemförelsevis mindre (30 pCt.) bland straffångar och kronoarbetareskarlar. De sinnesrubbede vårdas å fångelsernas sjukhus och afföras ej till anstalter för sinnessjuka i annat fall, än det visar sig ogörligt att gifva dem behöflig omvårdnad inom fångelserna. Den tid, under hvilken sådana vistas å anstalt för sinnessjuka, afdrages ej af ådömda strafftiden. Vid inträffad sinnesförbättring återsändas de till fångelseanstalterna för att der aftjena återstoden af strafftiden.

Följande tablå torde lemna upplysning om sjuk- och dödlighetsprocenten inom fångelserna under 1867 --1877.

	Sjuk dagar på 100 arbetsdagar af dagsverkes totalsumma.			Dödsfall på 100 af medeltalet af fångar.		
	straffångelserna	Läns- och kronocell-fångelserna	kronoarbetareskåren	straffångelserna	Läns- och kronocell-fångelserna	kronoarbetareskåren
1867—1871 i medeltal	4	4	6	2,67	1,01	3,1
1871—1875 - —	3,46	3,06	3,5	2,25	0,96	2,32
1876—1877 - —	3,47	3,44	3,44	2,79	0,94	2,53

6. Religionsvård och skolundervisning.

Vid hvarje fångvårdsanstalt är särskild prestman anställd, och får han dermed förena annan prästerlig befattning, för såvidt icke derom särskildt annorlunda är stadgadt. Prestmännen vid fångelserna å Långholmen, Malmö, Nya Varfvet, Karlskrona, Norrköping och Norrmalm få ej tillika innehafva annan befattning. Hvar och en af dessa tjänstgöra såväl vid straffängelse som cellfängelse, med undantag af den å Nya Varfvet, hvilken utom befattningen vid straffängelset tillika än Pastor vid Nya Varfvets församling. Hvarje fångpredikant åligger utom handhafvandet af den egentliga självården och dermed förenade expeditionsgöromål samt religionsundervisningen vid fångelsets skola:

att hos högsta lokala förvaltningen öfver fångelseinrättningen anmäla, då ankommen fånge ej kan läsa innantill;

att vid hvarje års början ej allenast till Fångvårdsstyrelsen utan äfven till vederbörande konsistorium ingifva berättelse om religionsvården och skolundervisningen samt

att hafva tillsyn öfver fångelsets skola, der sådan finnes.

Skolundervisning vid a) straffångelserna

har nästan alltsedan deras tillkomst i mer eller mindre mån bedrifvits. Under predikantens ledning och tillsyn bibringades ej blott erforderlig färdighet uti innanläsning åt fångar, som saknade sådan, af passande medfänge utan äfven ofta i räkning och skrifning. Sedermera anställdes vid de flesta af dessa fångelser till predikantens biträde vid undervisningen en lärare, som på lämplig aftontimme meddelade fångarne undervisning i folkskolans ämnen.

1873 den 26 September blef genom Kongl. bref en kommitte af förut varande och tjänstgörande fångpredikanter nedsatt, åt hvilken uppdrogs att öfverlägga och afgifva utlåtande angående lämpligaste sättet för ordnande af en ändamålsenlig undervisning inom rikets fångelser. Med anledning af denna kommittes utlåtande, och sedan vederbörande myndigheter vid fångelserna afgifvit utlåtande och

förslag, fastställdes genom Kongl. Fångvårdsstyrelsens beslut den 7 Januari 1878 nu gällande plan för ordnandet af undervisningen för såväl fångarne som bevakningspersonalen inom straffängelserna vid *Långholmen*, *Malmö* och *Nya Varfvät*.

Jemligt ifrågavarande undervisningsplan för fångarne är det *mål*, som genom undervisningen bör eftersträvas, deras andliga pånyttfödelse och borgerliga upprättelse.

De ämnen, som böra förekomma äro: i främsta rummet *religion*, *innanläsning*, *skrifning*, *räkning*, *rättskrifning*, *historia*, *geografi*, *naturlära*, och *sång*, hvartill ock, såvidt sig göralåter, må läggas undervisning i handverk och teckning.

Sättet för undervisningens meddelande bör vara af öfvervägande praktisk natur, så att hufvudvigten icke så mycket lägges på bibringande af kunskaper i och för sig som fastmera derpå, att goda och ädla tankar väckas till lif och underhållas. Hufvudsakligast genom föredrag meddelas undervisningen.

Pligtig att i den egentliga skolundervisningen deltaga är i regel hvarje fånge under 35 år; jemväl äldre fångar, som sådant önska, kunna få deltaga.

Fångarne äro indelade i detta afseende i klasser, utmärkande särskilda stadier för ett gradvis framåtskridande mot det utstakade målet.

a) *Fångarne i enrum* indelas i 3 klasser.

I *1sta klassen*, som bildar ett förberedelsestadium, och der fången stannar i regeln 3 månader, inträder först en prøfvotid af 8 dagar, hvarunder fången beredes af pastor till sjelfpröfning och besinning. Härefter vidtager den egentliga undervisningen, som meddelas hufvudsakligen genom samtal vid besöken i cell, jemte det att befintliga brister i innanläsning, skrifning ock räkning afhjelpas särdeles beträffande dem, som alldeles sakna sådana färdigheter.

Fånge på detta stadium tillåtes låna böcker men hufvudsakligen af religiöst innehåll.

I *2dra klassen*, der fången stannar $\frac{2}{3}$ af den återstående

celltiden, får han 5 à 6 timmar i veckan tillträde till cellskolan i ofvannämde ämnen utom i sång och rättskrifning. Böcker från biblioteket får han låna hvar fjortonde dag enligt val af pastor eller skolföreståndare.

Till *3dje klassen* uppflyttas blott sådana fångar, som genom godt uppförande och flit lagt i dagen särdeles märkbara bemödanden att ställa sig gällande föreskrifter till efterriktelse samt att tillgodogöra sig undervisningens förmåner. Jemte fortfarande undervisning i cell får han nu en tillökning af 2 timmars undervisning i cellskolan och rättighet att uttaga ny bok från biblioteket hvar åttonde dag.

Tiden för undervisningen af enrumsfångar är förlagd till hvardagarnes förmiddagar.

b) *Gemensamhetsfångarne* indelas i 2ne klasser.

I *1sta klassen* stanna alla de, som vid strafftiden i enrum hunnit genomgå endast de två första klasserna samt sådana, som från högre klass nedflyttas. Fångarne i denna klass få tillträde till skolan tre timmar hvarje Söndag och under vintertiden en timma i veckan på lämplig aftontimma 1). De få icke hafva räknetafflor i sina celler och få blott låna böcker hvar fjortonde dag enligt pastors eller skolföreståndarens val.

I *2dra klassen* inträda alla de, som under strafftiden i enrum genomgått alla tre klasserna och de, som från 1sta klassen uppflyttas. De få tillträde till skolan tre timmar hvarje Söndag samt under vintertiden två timmar i veckan efter slutadt dagsarbete.¹⁾ De få hafva räknetafflor i sina celler och få efter eget val låna böcker hvar åttonde dag.

Gemensamhetsfångar, som derfor hafva anlag, delta i sångöfning. Härvid öfvas psalmsång och quartettsång. Hvad skollokalerne för såväl enrums- som gemensamhetsfångar beträffar, äro de synnerligen lämpligt anordnade och försedda med bästa undervisningsmateriel.

1) I Malmö 2 timmar utom sånglektion hvarje Söndag samt respektive två à tre timmar i veckan på lämpliga aftontimmar.

Undervisning för *bevakningspersonalen* meddelas på lämpliga aftontimmar i skrifning, räkning och rättskrifning, hvarjente föredrag hållas dels i allmännyttiga ämnen för att väcka håg och lust för bildande läsning, dels ock i sådana ämnen, som beröra bevakningspersonalens tjänsteåligganden, såsom historik öfver de olika fängelsesystemerna, anvisningar beträffande fångars olika behandling efter deras olika individualitet etc.

Vid hvar och ett af dessa fängelser äro anstälde en *skolföreståndare* med högre akademisk bildning, och en *lärare* med vanlig skollärarebildning.

För att kunna rätt bedöma och handleda inom dessa fängelser intagna fångar är genom skrifvelse af den 2 Februari 1877 befallt:

att af pastor, skolföreståndare, skollärare och tillsyningsman vid arbetena, skola föras särskilda anteckningar rörande fångarnes uppförande och flit i skolan och under arbetet, med ledning hvaraf sedermera skola föreslås eller fastställas de betyg för månaden, som komma att fången meddelas;

att betygen, hvilka skola betecknas med siffror 3 (- mycket godt), 2 (- godt), 1 (- försvarligt) och 0 (- dåligt), skola för bemödande om flit och läraktighet i skolan afgifvas af pastor i samråd med skolföreståndaren eller läraren samt för flit i arbete af direktören i samråd med tillsyningsman för arbetena, hraremot betyg för uppförande skall bestämmas efter gemensam öfverläggning, och

att uppå kallelse af direktören och hans ordförandeskap pastor, bevakningsbefälhafvare, skolföreståndare och skollärare skola sammanträda i början och medio af hvarje månad, dervid skall pröfvas huruvida tillförlitliga och fullständiga upplysningar angående under de närmast förflutna dagarne ankomne fångar förefinnas, och dels vid första månadssammanträdet skola bestämmas och till protokollet antecknas de betyg för uppförande, flit i skola och under arbete, hvaraf fångarne under föregående

månad gjort sig förtjente, och som meddelas fångarne genom betygstaflor.

Äfven vid straffängelset i *Karlskrona* meddelas undervisning åt fångarne af särskildt derfor anställd lärare.

Vid straffängelset å *Norrmalm* är jemväl en ordnad skolundervisning införd under ledning af en skollärlarinna; och vid fångelserna i *Landskrona*, *Varberg*, *Norrköping* och *Göteborg* samt vid kronoarbeitsstationerna äro åtgärder vidtagna för fångarnes undervisning i räkning och skrifning m. m.

Vid samtliga dessa fångelser hållas derjemte om Söndagseftermiddagarne passande föredrag i hvarjehanda ämnen.

De vid fångelserna befintliga biblioteken innehålla arbeten af religiöst och moraliskt innehåll, men äfven af historiskt, geografiskt (reseskildringar m. m.) och naturvetenskapligt. Tidskriften "Arbetarens vän för gudsfruktan och nykterhet" är införd i flera exemplar vid hvarje fångelse.

Bevakningspersonalen eger tillträde till särskildt för den inrättadt bibliotek.

Samtliga biblioteken vid fångelserna innehålla omkring 25000 volumer, och blifva med begärlighet begagnade.

b) *Vid läns- och kronocellfångelserna* meddelas ock undervisning, utom i religion af der anstälde prestmän, ofta dessutom, under dessas tillsyn och ledning, i skrifning och räkning af någon konstapel, som pröfvas dertill lämplig, och hvarför han erhåller särskild gratifikation.

Vid de af dessa fångelser, som äro belägna i närheten af straffångelse, hvarest finnas skolföreståndare och skollärare, erhålla straffångar, dömda till sex månader och derutöfver, undervisning af dessa lärare efter samma plan, som gäller för fången i enrum vid straffångelserna.

Bevakningspersonalen vid de sistnämnda cellfångelserna eger tillträde till den undervisning, som meddelas bevakningspersonalen vid straffångelserna.

7. Proventiva åtgärder.

Sverige har ända till de senare åren saknat särskilda inrättningar för vård af vanvårdade och försummade barn. De särskilda församlingarnes fattigvård har ålegat att antaga sig sådana. Under de sista decennierna har förnämligast genom enskildas åtgöranden uppstått följande sådana:

Kommen till stånd.	Inrättningens namn.	Gossar.	Flickor.
1847	Göteborgs räddningsinstitut på Hisingen	22	”
1863	Råby — — vid Lund . . .	29	10
1865	Folåsa — — i Östergötland	18	”
—	Stockholms —	80	”
1875	— —	”	50
—	Fröbergiska stiftelsen vid Kalmar	34	”
—	Åkerbruks kolonien vid Hall. .	100	”

Denna sistnämde koloni, som blifvit grundad af „OSKAR-JOSEFINA föreningen“ till en del genom donation af framlidna Enkedrottning JOSEFINA till minne af sin gemål Konung OSKAR I, har tagit till mönster franska kolonien i Mettray.

Den är belägen vid en vik af Östersjön i närheten af Södertelge och är afsedd att upptaga 300 vanvårdade barn, dock icke under 10 år gamla. En nyligen i Stockholm af-liden enkefru SOFIE ALM har donerat omkring 750,000 kronor för upprättande af en anstalt för barn af båda könen, hvilka löpa fara att genom dåligt sällskap och vanvårdad uppfostran hemfalla åt brottet. Inom få år kommer denna inrättning att träda i verksamhet.

För att bistå unga brottslingar och frigifna fångar har under senare åren uppstått nio *patronageföreningar* inom ett lika antal län och senast i dessa dagar en sådan för

fångar från Stockholms stad, samt dessutom på initiativ af chefen för Fångvårdsstyrelsen en centralförening för upprättande af patronageföreningar inom rikets samtliga län och för samarbete dem emellan. Flera af de redan till stånd komne föreningarne hafva verkat med mycken framgång och välsignelse.¹⁾ Dessa föreningar erhålla ock, i händelse af vederbörlig framställning derom, bidrag ur den förut påpekade besparingskassan, hvilken numera uppgår till mer än 250000 kronor.

I Stockholm finnas tvenne räddningshem för frigifna och fallna qvinnor, der dessa få kvarstanna omkring ett år, sysselsatte med vanliga husliga göromål, tvätt, strykning etc. hvarpå man söker anskaffa åt dem platser som tjenstepigor; och har det stora flertalet visat sig värdiga den erhållna hjälpen.

Sådana fångar, hvilka vid frigifningen icke ega tillräcklig sparpenning för att kunna lefva ärligt den närmaste tiden, erhålla på statens bekostnad nödig beklädnad och så mycket penningar, att de kunna upphålla sig några dagar samt dessutom fri resa till hemorten på jernväg eller ångbåt. — De för vanhedrande brott dömda fotografieras före utkomsten ur fängelset, och sändas dessa fotografier till poliskamrarne i de större städerna. Kommunerna åligger det att skaffa frigifven fånge sysselsättning, och polismyndigheten på orten att vaka öfver hans uppförande.

¹⁾ Härom mera i en särskild uppsats, som vi hafva under utarbetande.

I. Statens omkostnader för fängvården
under år 1877.

Fängvårdens utgifter hafva under år 1877 varit:

Löner och arvoden	255,423: 50
Vård och underhåll af läns- och kronohäkten	20,441: 06
Byggnader och reparationer af straffängelserna	15,152: 27
Förplägning	465,007: 04
Beklädnad	86,009: 92
Sängkläder	12,863: 50
Inventarier	9,479: 58
Eldning och lysning	86,572: 20
Renhållning	29,187: 08
Religionsvård	21,468: 82
Sjukvård	46,999: 08
Garnisonskostnad	61,149: 37
Bevakning	441,023: 97
Fångtransport	258,285: 63
Allmänna omkostnader	52,350: 62
	<hr/>
Summa	1,861,413: 64
Från drages inkomsten af fångarnes arbeten .	131,631: 54
utgöra omkostnaderna för fängvården år 1877	1,729,782: 10
härin dock ej inberäknade de medel af extra anslag för vissa straffängelser och krono- häktens ombyggnad samt uppförande, af hvilka 1877 användts	270,122: 17
	<hr/>
Summa omkostnader	1,999,904: 27

Statens inkomst af fångarnes arbeten har vid straffängelserna och kronoarbetsstationen å Tjurkö utgjort 27 öre per dagsverke, dess utgift vid samtliga fängelserna för matportion i medeltal per dag 29,85 öre, för beklädnad och sängkläder 23 kr. 16 öre per år för hvarje fånge.

II. Vid utgången af åren 1835, 1845, 1855, 1865, 1875 och 1877 ha straffångarnes och de försvarslöses antal varit:

	1835			1845			1855			1865			1875			1877		
	m.	qv.	Summa	m.	qv.	Summa	m.	qv.	Summa	m.	qv.	Summa	m.	qv.	Summa	m.	qv.	Summa
Straffångar.																		
a) för listid . .	496	78	575	901	139	1040	1304	216	1520	941	154	1095	496	80	576	460	76	536
b) utöfver 2 år .	448	128	576	726	201	927	1060	256	1316	1037	349	1386	1342	339	1681	1202	305	1507
c) i 2 år och der- under	"	"	"	"	"	"	145	40	185	735	118	853	729	128	857	604	107	788
Summa	944	206	1150	1627	340	1967	2509	512	3021	2713	621	3334	2567	547	3114	2343	488	2831
Försvarslöse.																		
a) dömda på grund af sär- skilda för- fattningar . .	"	"	1842	1949	368	2317	1041	228	1269	477	166	593	869	125	994	889	141	1030
b) frivillige . . .	"	"	"	74	"	74	327	1	328	421	63	484	31	9	40	2	6	8
Summa	"	"	1842	2023	368	2381	1368	229	1597	898	229	1077	900	134	1034	891	147	1038

III. Under åren 1867—1877 har antalet af nykomne straffångar varit:

	1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	Summa
Lifstidsfångar . . .	40	80	44	61	38	61	35	35	47	34	25	500
Straffångar på viss tid:												
a) utöfver 2 år . .	475	716	703	502	509	385	308	357	385	336	331	5007
b) 2 år och derunder	1926	2053	2132	1467	1377	1284	1283	1305	1325	1188	1253	16593
Summa	2441	2849	2879	2030	1924	1730	1626	1697	1757	1558	1609	22100
Af dessa hade förut undergått straff- arbete	540	825	878	623	639	595	475	581	575	457	500	6688
eller procent . . .	22,1	29,0	30,5	30,7	33,2	34,4	29,2	34,2	32,7	29,3	31,1	30,3

— 277 —

IV. Procenten af återfall i tjufnadsbrott ha under åren 1867—1877 varit såsom följer:

	Män.										Qvinnor.											
	1sta res.		2dra res.		3dje res.		4de res. och deröfver		Summa återfall		Summan af de för rån och stöld till straffarbete dömda.	1sta res.		2dra res.		3dje res.		4de res. och deröfver		Summa återfall.		
	antal	procenten	antal	procenten	antal	procenten	antal	procenten	antal	procenten		antal	procenten	antal	procenten	antal	procenten	antal	procenten	antal	procenten	
1867	1363	899	66,0	250	18,3	139	10,2	75	5,5	464	34,0	263	195	78,0	35	13,4	19	7,2	14	5,3	68	25,9
1868	1999	1321	66,0	364	18,2	185	9,3	129	6,5	678	34,0	335	232	69,3	62	18,5	24	7,1	17	5,1	103	30,7
1869	1943	1276	65,0	373	19,2	178	9,2	116	5,9	667	34,3	369	257	69,6	67	18,2	32	8,7	13	3,5	112	30,4
1870	1281	772	60,3	264	20,6	147	11,5	98	7,6	509	39,7	237	168	70,8	35	14,8	20	8,4	14	6,0	69	29,2
1871	1206	670	55,6	278	23,0	157	13,0	101	8,4	536	44,4	218	127	58,3	56	25,7	23	12,8	7	3,2	91	41,7
1872	1143	660	57,7	244	21,3	126	11,0	113	10,0	483	42,3	173	110	63,6	33	19,0	20	11,6	10	5,8	63	36,4
1873	999	605	60,6	196	19,6	121	12,1	77	7,7	394	39,4	173	105	60,7	35	20,2	16	9,3	17	9,8	68	39,3
1874	1057	620	58,7	204	19,3	138	13,0	95	9,0	437	41,3	127	114	63,3	25	14,5	25	14,5	8	4,7	58	33,7
1875	1071	612	57,1	214	20,0	118	11,0	127	11,9	457	42,9	182	122	67,0	34	18,9	8	4,4	18	9,9	60	33,0
1876	939	585	62,3	173	18,4	90	9,6	91	9,0	354	37,7	141	93	66,0	26	18,4	12	8,5	10	7,1	48	34,0
1877	981	593	60,5	176	17,9	106	10,8	106	10,8	388	39,5	185	120	64,9	33	17,8	16	8,7	16	8,6	65	35,1
Summa	13982	8613	61,6	2736	19,6	1505	10,8	1128	8,0	5369	38,4	2448	1643	67,1	441	18,0	220	9,0	144	5,9	805	32,9

V. Proportionsförhållandet
 mellan nykomne straffångar och de till allmänt
 arbete dömda personer och rikets folkmängd
 år 1868—1877.

	Rikets folkmängd vid slutet af året.	Nykomne straffångar.	Nykomne straffångar och folkmängden.	Nykomne till allmänt arbete dömda personer.	Nykomne till allmänt arbete dömda personer och folkmängden.
1868	4,173,080	2798	1 på 1491	732	1 på 5701
1869	4,158,757	2832	- - 1468	751	- - 5538
1870	4,168,525	1988	- - 2097	618	- - 6745
1871	4,204,177	1884	- - 2232	743	- - 5658
1872	4,250,412	1688	- - 2524	952	- - 4465
1873	4,297,972	1584	- - 2713	822	- - 5229
1874	4,341,559	1644	- - 2641	793	- - 5475
1875	4,383,291	1714	- - 2557	1008	- - 4348
1876	4,429,713	1512	- - 2930	1029	- - 4305
1877	4,484,516	1555	- - 2884	1109	- - 4044

VI. Med afseende på fångantalet inom rikets fängelseinrättningar hafva under år 1877 funnits.

	Vid början af året qvarvarande			Under året tillkomne			Under året afgångne			Vid årets slut qvarvarande		
	m.	qv.	Summa	m.	qv.	Summa	m.	qv.	Summa	m.	qv.	Summa
Ransakningsfångar	207	30	237	1917	316	2233	1919	312	2231	205	34	239
Straffångar:												
a) listidsfångar	475	83	558	23	2	25	38	9	47	460	76	536
b) på viss tid												
1) utöfver 2 år	1289	323	1621	258	75	333	354	93	447	1202	305	1507
2) i 2 år och derunder	666	86	752	1069	191	1260	1054	170	1224	681	107	788
Fängelsefångar:												
a) urbota	117	7	124	456	30	486	462	29	491	111	8	119
b) i st. f. vatten och bröd	7	"	7	131	38	169	134	37	171	4	1	5
Fångar som undergått vatten och bröd straff	73	7	80	8389	639	9028	8386	643	9029	76	3	79
För försvarslöshet och kring strykande, bettlande	88	12	100	6551	1010	7561	6500	1008	7508	139	14	153
Fångar som hållits till all- mänt arbete:												
a) dömda	880	129	1009	783	139	922	825	128	953	838	140	978
b) frivilliga	2	7	9	2	7	9	2	8	10	2	6	8
c) på grund af fattigvårds- förordning	43	5	48	201	14	215	193	18	211	51	1	52
Bysatte	"	"	"	36	"	36	36	"	36	"	"	"
Summa	3856	6891	4545	15546	1745	17291	15633	1739	17372	9769	695	4464